

Co by řekli nahore, že nic neděláme

Neohrožený farář a odbojář Jaroslav Bendl se před 110 lety narodil a před 80 lety byl v Osvětimi umučen

„Lhostejnosti a lhostejným vděčí tyrani za to, že se drží. Ale stojíme zde my, kteří jsme si slíbili, že budeme svou svobodu jak tělesnou, tak duchovní hájit celým svým životem...“ Tato burčující slova pronesl v roce 1942 ze sázavské kazatelny farář Církve československé (husitské) Jaroslav Bendl, který se narodil právě před 110 lety.

MARTIN JINDRA historik

Povaha a rozsah odbojových aktivit faráře Jaroslava Bendla za protektorátu byly široké. Ještě za života Josefa Škaldy, zakladatele odbojové organizace Družstvo v prvním sledu, spolupracoval s touto skupinou, která se soustředila na vydávání časopisu *V boj*. Jaroslav Bendl ilegálně časopis distribuoval mezi členy Národního hnutí pracující mládeže, na něž byl napojen. Kontakty udržoval rovněž s několika duchovními Církve československé (husitské), kteří se aktivně zapojili do protinacistického odboje. Trvalé spojení navázal třeba s ledečským farářem Josefem Krakicem, který spolupracoval s odbojovou organizací Obrana národa na Královéhradecku. Ze svědectví faráře Josefa Kosinky vyplývá, že k němu na faru do Uhlířských Janovic farář Bendl posílal odbojové pracovníky, kteří byli nuceni odejít do ilegality.

Hlavním důvodem Bendlova zatčení a internace v koncentračním táboře se ale stala jeho neohrožená protinacistická a protihitlerovská kázání. Přes varování a domlouvání z úst starosty i blízkých členů rodiny nedokázal mlčet. V době Heydrichova běsnění z jeho úst zaznívalo: „Věřte mi, bratři a sestry, když démoni zla nejvíce rádí, jsou nejbližší svému zhroutilí.“ A jindy zase: „Statečný člověk nečeká až na nějakou velkolepou příležitost, nýbrž projevuje svou zmužilost v každé vteřině svého života... Musíme být ochotni přinášet i oběti, abychom

z dneška probojovali k lepším zítřkům.“ Svému otci Josefovi po jednom z proslovených plamenných kázání řekl: „Tati, někdo se obětovat musí, je řada na nás svobodných. Co by řekli tam nahore, že zde nic neděláme...“

Povzbudivá slova plná odhodlání doléhala až na chrámový kůr, kde jim pozorně naslouchala také Zorka Vyhánková, se kterou Jaroslav toužil spojit svůj život. V četných dopisech se jí na několika místech vyznal ze svých citů. Odráží se v nich i realistický pohled na skutečnost, že může být kdykoli pro své aktivity v hnutí domácího odboje zatčen: „Já jsem vše, po čem v lásce člověk touží, našel u Tebe. Oddanost, něhu, pochopení, prostě lásku...“

Den před předvoláním k výslechu v již zcela reálné předtuše zatčení rekapituloval Jaroslav svůj život a vztah se Zorkou: „Ať přijde cokoli, to minulé již nám nemůže nikdo vzít, to zůstává pro mne hodnotou, která každou, jakoukoliv chvíli mého života činí snesitelnější, méně bolestnou.“

Zatčení opravdu přišlo. A z koncentračního tábora Osvětimi se již nevrátil.

Neohrožený kazatel

Svědecký život Jaroslava Bendla započal 11. března 1913 ve Vídni. Po první světové válce se Bendlovi přestěhovali do Police nad Metují, kde Jaroslav dokončil obecnou školu a následně se přihlásil na reálné gymnázium v Náchodě. Nadšený a úspěšný atlet a sokol zvažoval kariéru za učitelkou katedrou, nakonec se ale pod vlivem polického československého faráře Františka Špringera vydal za kazatelnu. Kněžské svěcení přijal v červnu 1934 v Náchodě a hned v červenci téhož roku nastoupil do slovenské náboženské obce v Brezně nad Hronom.

Služba na Slovensku vyžadovala oproti českým zemím odlišný způsob pastorače. Přesto se dílo v rozlehle farnosti zapálenému knězi dařilo: když přijel v lednu 1937 do slovenské Rožňavy poprvé sloužit československou liturgií, byl zde díky své obětavosti přijat s nadšením. Jeho kázání věřící dokonce označili za perlu bohoslužeb. V zimě zase mladý, tehdy teprve čtyřřidcátiletý kněz zajížděl do údolí Štiavničky, za nímž se tyčí vrcholky Nízkých Tater, nejednou na běžecích lyžích. Jaroslav Bendl prožil na Slovensku pět let, než byl přinucen opustit tamní věřící a vrátit se do Čech. Dne

5. dubna 1939 totiž ministerstvo školství a národní osvěty zrušilo platnost Ústavy Církve československé (husitské) a působnost církve na Slovensku byla zakázána.

V květnu 1939 ustanovila ústřední rada Jaroslava Bendla farářem v Sázavě nad Sázavou. Ve farní kronice je tato událost zachycena několika větami, které sám farář zakončil: „Nastupuji své druhé místo se smutkem dělníka, jenž vypuzen byl násilím od svého díla, jež se slibně rozvíjelo. Vím však, že každé bezpráví, každá věrolomnost má trest v sobě nebo za sebou. Bůh dovolil lidem, aby hřešili, jen pod těžkým zákonem trestu. Vstupuji na novou vinici Páně! Buďte požehnaná? Doufám v pomoc Boží, věřím, že mé úsilí bude pochopeno, věřím v lidi dobré vůle.“

Po válce se početný zástup věřících a hostů mimo jiné dozvěděl, jaká byla cena života v protektorátu. Za farářovo udání gestapo vyplatilo 150 korun...

”

V novém působišti si nejprve těžko zvykl, ale horlivostí a ryozostí si zanedlouho místní získal a společně se pustili do stavby nového sboru. Ujal se i vedení Pamětní knihy náboženské obce, která na konci roku 1941 čítala téměř tisíc věřících. A zároveň nabídl své služby domácímu odboji. Zastavil jej až zásah německé tajné policie.

Ještě na podzim 1942 učinila diecézní rada pokus zachránit nesmlouvavého kněze, o kterého se začalo zajímat gestapo, když ho od listopadu ustanovila zástupcem faráře v Praze-Vršovicích, ale mračna se nad Jaroslavovým životem začínala neodkladně stahovat. Už na konci roku 1942 se po něm na základě udání v Sázavě shánělo gestapo, načež v lednu obdržel předvolání k výslechu. Na vedoucí služebnu pražského gestapa v Petschkové paláci se dostavil 14. ledna 1943. A nacisté ho už nepustili. Po výslechu

byl pro nepřátelské smýšlení a štvání proti Říši zatčen a převezen do věznice na Pankráci. V tu chvíli již gestapo po domovní prohlídce ve farářově bytě mělo k dispozici všechna jeho kázání, v nichž se vyšetřovatelé mohli dočíst například to, že Adolf Hitler je krvelačná nevěřící šelma. Ortel nad knězem byl definitivně zpečetěn.

Den před zatčením napsal Jaroslav milované Zorce Vyhánkové dopis na rozloučenou: „Nařčení zlych lidí, jejichž nezávislost mě nechápu, se uplatnila a jejich úmysl se podařil. Jinak Ti nemohu vysvětlit to, co se stalo... Odpusť mi, jestli jsem Ti kdy ublížil, přejí Ti, abys v životě byla ještě hodně šťastná. Vzpomínka na mne nesmí kalit Tvé štěstí. Pamatuji, že také já budu šťastnější, ovšem zde na zemi ne, ale tam, u Boha uvídím-li Tvé štěstí. Jinak jsem se všeho vzdal.“

Dopis se našel založený v jedné z Jaroslavových knih až v roce 1947. Zorka si jej tedy mohla přečíst čtyři roky po smrti svého snoubence.

Nestát se pouhým číslem

Rodiče o synově zatčení celé dva týdny nevěděli, první oficiální zpráva jim byla doručena až počátkem února 1943. Dozvěděli se z ní nejen místo synova věznění, ale i skutečnost, že mu mohou jednou měsíčně poslat dopis a dvakrát měsíčně donést ve stanovenou dobu čisté prádlo a toaletní potřeby. Potraviny přijímány nebyly. Prostřednictvím propašovaného motáku se k nim dostalo rovněž sdělení, že jejich syn byl při výslechu fyzicky týrán. Otec Josef se pokusil syna na Pankráci opakovaně navštívit, ale ani jednou mu setkání nebylo umožněno. I proto, že v době jeho druhé návštěvy měl jeho syn Jaroslav již za sebou transport v dobytčím voze směr Osvětim II – Březinka. V místě, které se stalo symbolem nelidskosti a genocidy, se ocitl 12. února 1943. Nacistická mašinérie usilovala o to, aby se zde lidé proměnili na pouhá čísla. Tak i Jaroslav se měl v jejich plánu stát číslem 101990. Nepodařilo se.

Dochoval se nám konvolut Jaroslavových dopisů rodičům a Zorce z vyhlazovacího tábora. První byl odeslán 4. dubna 1943, poslední počátkem října. Dočteme se v nich nejen o obětavosti jeho rodičů a několika rodin sázavských věřících, kteří jej hmotně podporovali, ale i o tom, jak prožíval poslední měsíce obklopen

zlobou, krutostí, utrpením, ale i nadějí. Společně s polským kamarádem Zbyškem se modlili a posilovali čtením misálu. Těšil se ze sounáležitosti a solidarity Vyhánkových, Pecharových či Cháberových, jež pro něho byly důkazem praktické křesťanské lásky, kterou celý život kázal a snažil se naplňovat.

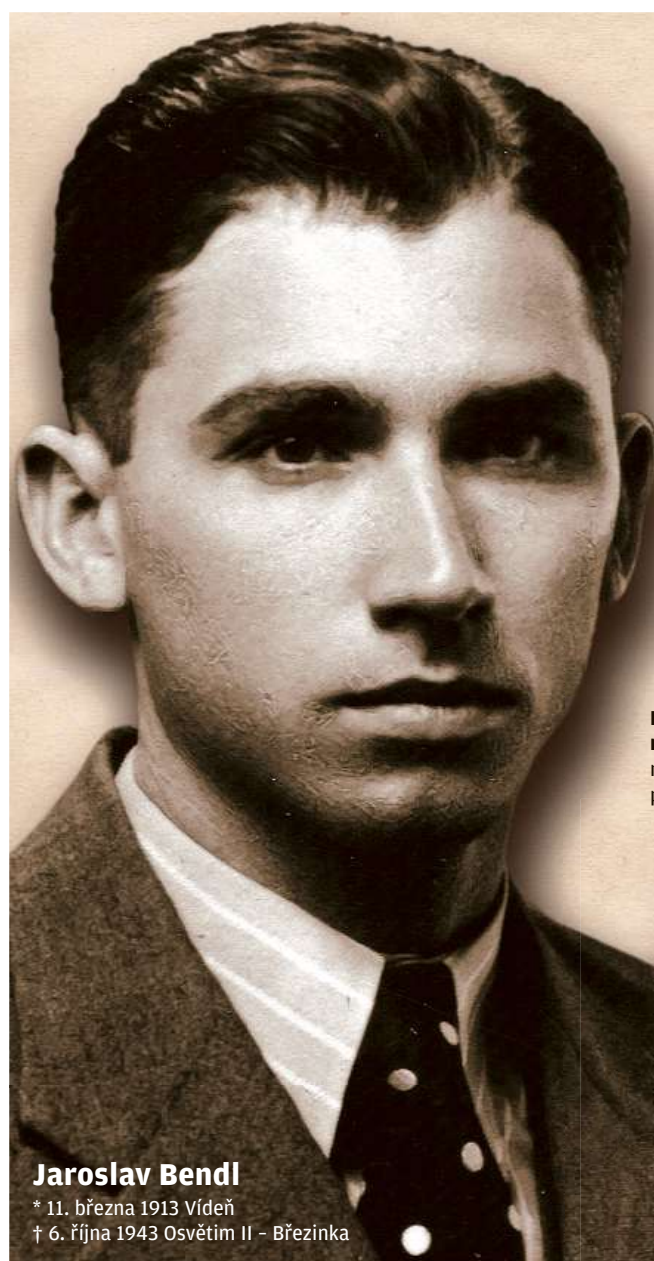
Samozřejmě byl nejednou také přemožen úzkostí svého těla, ubývalo mu síl. V srpnu 1943 mohl být zařazen do transportu směr Buchenwald, ale zdravotní stav mu to neumožňoval. Neúspěšně skončil také pokus jeho otce, který se za Jaroslava snažil intervenovat u státního prezidenta Protektorátu Čechy a Morava Emila Háchy. Z jeho kanceláře však přišla stručná odpověď, že audienci nelze vyhovět a případ bude sledován. Podle očekávání to na Bendlově osudu nic nezměnilo.

Dne 16. října 1943 prošel třicetiletý farář Jaroslav Bendl v Osvětimi II – Březince na nemocničním bloku 10 B bránou smrti. Stal se obětí destrukce lidské osobnosti a barbarské lidské krutosti. Nebyl však jen obětí, ale i obětujícím se, který dává svůj život s vědomím, že i když se svět kymácí, kříž stojí pevně. Naděje Jaroslavových rodičů uhasla 24. listopadu 1943. „Hrozná zpráva nám došla včera. Četnictvo mně ústně oznámilo, že náš drahý Jaroušek, farář Jaroslav Bendl, zemřel v Osvětimi. Je to z gestapa v Hradci Králové. Nemohu psát pro pláč, to je strašné.“ vyznal se otec Josef v dopise zástupcům církve.

Přes cenzuru se redakci církevního časopisu *Český zápas* počátkem prosince 1943 podařilo uveřejnit zprávu o Bendlově úmrtí. V roce 1947 byly nejprve na sboru opata Prokopa v Sázavě a následně i na Husově sboru v Praze-Vršovicích odhaleny pamětní desky připomínající památku statečného Kristova svědka, faráře Jaroslava Bendla. Při slavnostním odhalování se početný zástup věřících a hostů mimo jiné dozvěděl, jaká byla cena života v protektorátu. Za farářovo udání gestapo vyplatilo 150 korun.

Vypraví-li se někdo ze čtenářů do bývalé osvětimské „pekelné laboratoře“, nechtě nemeň drobný medailon Jaroslava Bendla s fotografií v expozici českého pavilonu. Připomíná nám hodnoty, pro které stojí umírat, abychom mohli žít.

Autor působí v Ústavu pro studium totalitních režimů

Jaroslav Bendl

* 11. března 1913 Vídeň
† 6. října 1943 Osvětim II – Březinka

Bendl (skloněný vpředu) si získal srdce sázavských věřících i obětavou prací při stavbě sboru

Dopis na rozloučenou napsal Zorce den před zatčením

Moje milá Zorčko!

To je ten druhý dopis, který jsem měl napsat. Věděl jsem, že jsem se nemohu vrátit a že budu muset odejít. Odpusť mi, když jsem Ti kdy ublížil, přejí Ti, abys v životě byla ještě hodně šťastná. Vzpomínka na mne nesmí kalit Tvé štěstí. Pamatuji, že také já budu šťastnější, ovšem zde na zemi ne, ale tam, u Boha uvídím-li Tvé štěstí. Jinak jsem se všeho vzdal. Tvůj Jaroušek.

Jaroslav Bendl za oltářem ve sboru opata Prokopa v Sázavě 24. 12. 1941

Bendl (vzadu) s církevní mládeží v roce 1941, druhá v řadě je Zorka Vyhánková